

250 Ft

Bozók Ferenc Kassákól szóló miniszterjében Kassák és Pálmányk beutazásából kél. A hervós évek Kassák így fogalmazta meg beutazásuk kárpótlását: „Egy igaz katolikus és egy igaz szocialista író ezer kérdésben találkozik, míg egy rossz katolikus és egy rossz szocialista író nélkülözhetetlen ellentétben egymással.” Hasonló vallomást könnyed találni a nagy nicaragui költő, Ernesto Cardenal írásában is. Bozók Ferenc esszéit és verseit ez az alapállás teszi rokonszenvessé számunkra.

A Szélkútya versében egy olyan interaktív ember szövege igen figyelemre méltó formába öltöztet, aki mélyen átéli a krisztusi magányt. Az *Olajfák hegyén* című versét idézem:

Chlorobolus spinosus itt is egyezik ná,
s tényleg egyezik is nálunk.
Tátrák! - Alantól valóban.

Nyitók, tapadó, haza, nyugtalan új-biz,
alomatlan éjszaka, birtokos ő,
s hirtelen pecsétes magány.

Bozók Ferenc költői érdeme az az elvont erőfeszítés, amellyel elutasítja, hogy Radnóti szavával éljek, a „faragatlan vers”-et. Birtokos ritmusérzék vezet, tömörségre törekedik, nincsenek helyremondások. Minicsozát is a versre jellemző műgonddal fogalmazza, ezért talál egymásra magától értenődő természetességgel ebben a kötetben a kétféle műfaj. Könyvét Liszteszky László irodalomtörténetész előszava vetri be.

Simor András

BOZÓK FERENC

Szélkútya

ESSZÉK ÉS VERSEK

Z-füzetek/122

BOZÓK FERENC

Szélkútya

ESSZÉK ÉS VERSEK

BUDAPEST

Z-füzetek/122

**A kötetet támogatta a *Lyukasára* szépirodalmi folyóirat
és az egrí Dsida Jenő Baráti Kör**

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

**Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN**

© Bozók Ferenc

Bozók Ferenc Kassákról szóló miniesszéjében Kassák és Pilinszky beszélgetéséből idéz. A hetvenöt éves Kassák így fogalmazta meg beszélgetésük kulcsmondatát: „Egy igaz katolikus és egy igaz szocialista író ezer kérdésben találkozhat, míg egy rossz katolikus és egy rossz szocialista író szükségszerűen ellenfelei egymásnak.” Hasonló vallomást könnyű találni a nagy nicaraguai költő, Ernesto Cardenal írásaiban is. Bozók Ferenc esszéit és verseit ez az alapállás teszi rokonszenvenné számomra.

A *Szélkutya* verseiben egy olyan istenkereső ember szorítja igen fegyelmezett költői formába érzéseit, aki mélyen átéli a krisztusi magányt. Az *Olajfák hegyén* című versét idézem:

*Csókot lehelő spion itt is nyüzsög sok,
s tán elcipel engemet is valaki.
Társak? –Aluszik valahány.*

*Nyálkás, tapadás, kusza, nyugtalan ág-bog,
álomtalan éjszaka, krisztusi éj,
s bennem gecsemáni magány.*

Bozók Ferenc költői érdeme az az elszánt erőfeszítés, amellyel elutasítja, hogy Radnóti szavával éljek, a „faragatlan vers”-et. Biztos ritmusérzék vezeti, tömörségre törekszik, nincsenek henye mondatai. Miniesszéit is a verseire jellemző műgonddal fogalmazza, ezért talál egymásra magától értetődő természetességgel ebben a kötetben a kétféle műfaj. Könyvét Lisztóczy László irodalomtörténész előszava vezeti be.

Simor András

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

Előszó

Bozók Ferenc Isten áldotta tehetség. Vele kapcsolatban Isten nevét említeni azért is kézenfekvő és természetes, mert piarista szerzetes. Hivatástudata világi tanárként fogant meg benne. Az egi Eszterházy Károly Főiskolán szerzett magyar-történelem szakos diplomát, majd a Jessze oltáráról híres Gyöngyöspatán tanított. Ott ébredt föl szívében a vágy, hogy Isten legengedelmesebb és leghűségesebb szolgálóinak sorába szegődjék. Ekkor bővölte meg és láncolta magához a költészet műsája is. Pályamódosítását emberi hajlamai és alkotói tapasztalatai egyaránt ösztönözték. A művészi visszatükrözés törvényszerűségei a hétköznapi, felületes látástól a valóság

mélyebb, intenzívebb átéléséig vezették, olyan titkait és szépségeit tárták föl előtte a létezésnek, amelyek révén közelebb került Istenhez. Verseiben az esztétikai és a vallási élmény olykor elválaszthatatlanul fonódik egybe. A világ eredendő abszurditását az egyetlen lehetséges módon, Isten létének abszurditásával próbálja feloldani. A mulandóság, az ideiglenesség, a hiábavalóság tünékeny közegéből a végtelenséghez, az örökkévalósághoz fellebbez, nem a földre, hanem az égre szegezi tekintetét. Az ösztön és a tudat, a test és a lélek, az anyag és a szellem kibékíthetetlen ellentmondásai között vergődő, a végesség börtönébe zárt, a semmi és a halál markában fuldokló ember első számú menedékével és vigaszával, legfőbb metafizikai támaszával, minden hiányok betöltőjével szövetkezik. Miként Ady, a legtöbbször ő sem „szép, tüzes nappalon”, de „háborús éjjel” találkozik Istennel. Nyugtalanul dobogó szíve – Szent Ágoston szavait idézve – csak a „Mindenható, fölséges és jóságos Úr” ölelő karjaiban, Jézus szívében tud elcsitulni.

Az sem pusztán véletlen, hogy épp a piarista hagyományban találta meg az egyéniségéhez és alkotói ambícióihoz leginkább igazodó szellemiséget. Ez a szerzetesrend már sokszor beírta a nevét a magyar irodalom történetébe. A megállapítás különösen a mögöttünk álló évtizedekre és napjainkra érvényes. 1947-től haláláig, 1963-ig a kiváló költő, esztéta és irodalomtörténész, Sík Sándor volt a hazai piarista rendtartomány főnöke. Soraiban ma is olyan jeles irodalmárok tevékenykednek, mint Jelenits István, aki egyebek mellett Pilinszky János gyóntatóatyjaként és költészetének avatott kutatójaként szerzett hírnevet.

Az említett alkotók maradandó hatást gyakoroltak Bozók Ferenc – re. Lírája Sík Sándor esztétikáját és *Szent Jeromos barlangja* című tanulmányát illusztrálja, amelyek az esztétikai és a vallási élmény közeli rokonságát, szoros kapcsolatát feltételezik. A legintenzívebb esztétikai élmény lépcsőfok Istenhez, a műalkotás tökéletessége Isten tökéletességét reprodukálja. Pilinszky Jánoshoz hasonlóan ő is Jelenits Istvánt választotta lelkiatyjául. Költői világképe, metafizikai nyugtalansága, absztrakt képalkotása és tömör kifejezőmódja Pilinszkyre emlékeztet. Rajta kívül József Attila és Weöres Sándor tartozik a legfőbb mesterei közé. József Attilától eredeztetődő például keresztényi részvétől átítatott szociális érzéke, gyermeki vágya a „könnyes egyszerűség”, a jóság és a tisztaság után. A legerőteljesebb hatást azonban Weöres Sándor gyakorolta rá. Őt juttatja eszünkbe könnyed játékossága, remek ritmusérzéke, a magyar nyelv zenei lehetőségeinek totális kibontakoztatása, szellemi nyitottsága, verseinek tematikai, műfaji és formai gazdagsága. Rá vall például a *Versek az interneten* című költemény meglepő kontrasztja, amely hexameterbe foglal egy ultramodern témát. A „*Röpteti és kikacagja*”, a népszerű gyermekvers, a *Bóbita* megdöbbentő parafrázisa. A *Mosnak lábat az angyalok?* már címében is Weöres-versek bizarr ötleteit idézi.

Bozók Ferenc egész lényével, minden idegszálával kötődik az európai és a magyar irodalom örökségéhez. Különösen sokszor bukkannak föl verseiben bibliai hősök és motívumok. Az *Olajfák begyén* például modernizálja és aktualizálja a gecsemáni kertben imádkozó és az ügyeletes „spion”-ra váró Krisztus magányát. Az *Egy jámbor henyélő balladája* Villon arca mögé rejtőzve – s nem csekély iróniával – nyugalmaért, léhaságáért kér bocsánatot az éjszakák kéj- és nappalok pénzsóváraitól, távol állnak tőle a modern társadalom minden rendű és rangú perc-emberkéi, egyikükhöz sem kíván hasonlítani. Akkor már inkább az éllhetetlen Don Quijotét választja példaképül. Szép verssel adózik Csokonai emlékének, (Csokonai *posztumusz epilógja*). A *Még koppan a léptem...* intonációja a *Szeptember végén* ritmusát idézi, gondolati szempontból pedig annak ellentéte. Leleményesen aknázza ki a ritmus és a kifejezőmód múltjában rejlő hatás lehetőségeit, a *Szeptember végén* természeti idilljét asszociatív síkon szembeállítja a modern nagyvárosi élet sivárságával:

*Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldéi a nyárfa az ablak előtt...*

*Még koppan a léptem a hajnali utcán,
Még csörren a flaszter a talpam alatt...*

Nemcsak a patetikus jelenetekre és pillanatokra, hanem a mindennapi élet profán eseményeire is fogékony. Versben köszönti például a kézilabdás lányokat (*Kézis lányok*) és Puskás Ferencet. Megmozgatja fantáziáját a faluszélen egymás mellett fekvő *Roncstelep* és temető meghökkenítő látványa, és groteszk párhuzamot von közöttük.

A verseket négy esszé egészíti ki. Ezek úgyszintén eredeti látásmódról és magas fokú szellemi nyitottságról tanúskodnak. Kimondatlanul is a saját útkereséséhez kutat elődök, eligazodási pontok után. Különös érdeklődés és szimpátia fűzi a modern francia irodalom szakrális vonulatához. Perbe száll a közönnyel és a középszerűséggel, a rokon lelkekhez, a misztikus hajlamúakhoz, a szabálytalan és sebzett életűekhez, a szenvedőkhöz, a nagy magányosokhoz vonzódik igazán. Szerinte a „vallási közönyből, langyosságból vagy akár a megmerevedett tradicionális vallásosságból” hosszabb az út az „igazi, tiszta vallásosságba”, mint például az istenhit negatív formájából, a sátánosságból: „a nagy szentek és a nagy bűnösök gyakran közelebb állnak egymáshoz, mint a langyos, középszerű, se nem jó, se nem rossz lelkek”. A szocialista Kassák Lajosról szóló esszéje azt igazolja, hogy a magyar avantgarde atyjától sem volt idegen a keresztény eszme: „miként a bűn és bűnbánat gondolata, úgy a vallási élmény, az Isten utáni égető szomjúság is folyamatosan kimutatható” életművében. Pilinszky János vele készült riportjából a legfontosabbnak ítélt szavakat citálja: „egy igaz szocialista és egy igaz katolikus író ezer kérdésben találkozhat, míg egy rossz szocialista és rossz katolikus író szükségszerűen ellenfelei egymásnak”, azaz: a humanista megalapozottságú és magas röptű gondolkodás a végletesen szembenálló irányzatok között is elmoshatja az ellentéteket. Móricz Zsigmond *Árvácskájában* bevallottan gyöngyöspatai tanítványai hatására – Krisztus-párhuzamokat fedez föl. Ezt a tanulmányát hátborzongató és fájdalmasan időszerű kérdéssel zárja: „van-e köztünk esélye az életre egy teljesen védtelen, kiszolgáltatott teremtménynek, aki úgy érkezik közénk, mint a bárány a farkasok közé. Van-e esélye köztünk olyasvalakinek, aki minden védekezésre teljesen képtelen, akit nem véd sem jog, sem szociális háló, sem ölmeleg, megtartó emberi közösség?”

A fenti kérdéshez hozzáfűzhetjük: és vajon milyen sors vár Bozók Ferencre egy olyan korban, amelyben a szellemi értékek, a szép, a jó, az igaz és a szent elvesztették régi rangjukat, ahol a kultúra fölösleges és nevetséges luxuscikké válik, s ahol – Tóth Árpád *Álarcosan* című versének szavaival – „ragyog a világ szörnyű arany-szennye / s nem költők, hanem röhögő senkik, balkörmű gazok szállnak mennybe”? Aligha tudnánk megnyugtató választ adni erre a kérdésre. Juhász Gyulának a pályakezdő József Attilát, a „szépség koldusát” óvó szavaival fordulok tehát azokhoz, akik minden gúnnyal és gánccsal dacolva, ebben az „otthonatlan, csupacsősz világban” is meg tudták őrizni emberségüket: „íme a költő, aki indul, magasba és mélybe: szeressétek és fogjátok pártját neki!”

Eger, 2007. április 21.

Dr. Lisztóczy László irodalomtörténész

ESSZÉK

Kassák Lajos kérdése

„A kőfeszület előtt megemeltem a kalapomat. – Dicsértessék a te szent neved! – mondtam, s a hideg hajnali levegő megérintette az arcomat. Miért nem vagyunk mi már ilyen szent és tiszta emberek?”

Ha feladvány lenne valamely irodalmi kvízműsorban, hogy kinek mely regényében találkozhatunk a fenti kis idézettel, aligha akadna megfejtő. Kassák Lajos: *Egy ember élete* című önéletrajzi regényéből idéztem. Igaz, az idézetnek a regényben előtörténete is van. Egy olyan ember tisztaságvágya fogalmazódik meg benne, aki épp tizenévesen egy piros lámpás házból tart hajnalban hazafelé, mély bűnbánattal. De ezt az előzményt talán jobb, ha borítja a feledés jótékony homálya. A fiatal Kassák, úgy tűnik, ugyanazon a „Szűk-Könyök utcán” ment hazafelé lehorgasztott fejjel, mint kortársa, az elátkozott költő, Somlyó Zoltán, igaz, hogy az ifjú Kassák „Szűk-Könyök” utcája ekkor még nem Budapest, hanem a szülőváros, Érsekújvár. Épp az ilyen részletek miatt tartják ezt a konfesszió-regényt egyes jeles irodalomtörténészeink az ágostoni konfesszió-hagyomány egyik világirodalmi örökösének. Kassák, miként a nagy előd, Ágoston is, kíméletlenül, mazochisztikusan őszinte és önfeltáró, saját bűneit és botlásait leleplező, nemcsak ebben a regényben, hanem egész írói-költői életművében is. Miként a bűn és bűnbánat gondolata, úgy a vallási élmény, az Isten utáni égető szomjúság is folyamatosan kimutatható az egész Kassák életműben. Kassák az aktivista, a szocialista, a proletár költő, akinek a Munkásmozgalomtörténeti Lexikon önálló szócikket szentelt, a magyar irodalom egyik legszabálytalanabb alkotója. Természetesen téves az a szemlélet, amely Kassákot csak a különféle avantgarde irányzatok, izmusok manifesztumaiban keresi és találja meg. Kevesen tudják, hogy Kassák igen jártas volt a XX. századi francia, úgynevezett neokatolikus irodalomban. Olvasta, értette és szerette Mauriac, Bernanos, Péguy, Claudel műveit. Pilinszky Jánosnak volt Kassákkal egy jelentős, feltáró beszélgetése az Új Ember 1962. február 18-i számában. Ebben a riportban Pilinszky és Kassák a modern katolikus irodalomról beszélgettek. A beszélgetésben a 75 esztendőssé váló Kassák szólal meg, aki ekkor már kiérlelt alkotó, maga mögött tudja ifjúsága összes izmusát, lírája is klasszicizálódik. A beszélgetés kulcsmondatát így fogalmazta meg Kassák: „Egy igaz katolikus és egy igaz szocialista író ezer kérdésben találkozhat, míg egy rossz katolikus és egy rossz szocialista író szükségszerűen ellenfelei egymásnak.” Pilinszky szerint ez a kijelentés a beszélgetés legmegszívlelendőbb tanulsága. Kassák irodalmi munkásságának vallási élményvilágában igen gyakran tűnnek fel a gyermekkori vallásosság élményei. 1940.

december 24-én Kassák tollából a Magyar Kurírban jelent meg egy kedves kis cikk, *A misztérium születése* címmel. Ebben az írásban az éjfélel mise gyermekkori emléke elevenedik meg páratlan meghittséggel és finom plaszticitással. Jézusról a következőképp vall: „Azért vonzódok hozzá, mert Őt sem törte meg az idő, kétezer éve él közöttünk, anélkül, hogy alakot változtatott volna. Jézushoz a költők meghittebben szólnak, mint kedvesükhöz.” Jézus születéséről, a Karácsonyról több helyen is írt, a Magyar Hírek 1960. december 15-i számában például Karácsony (*Üzenet a világba*) címmel. A karácsonyi élmény, a karácsonyhoz kötődő intenzív tisztaságvágy, az újszülött Jézus alakja költészetében is újra és újra felbukkanó motívumok. Ilyen a *Karácsony* című vers, vagy a *Karácsonyi meditáció*, melyben így fogalmazza meg sajátos, hitetlenül hívő vallomását: „Ó Jézusom ki nem vagy és nem is voltál soha feléd sodornak a bánat kék hullámai.” Ha ezt a verset olvassuk, önkéntelenül is Ady sorai jutnak eszünkbe: „Hiszek hitetlenül Istenben, / Mert hinni akarok, / Mert nem volt így még rászorulva/ Se élő, se halott.” (Ady Endre: *Hiszek hitetlenül Istenben*) Jézus születése mellett Jézus halála, a karácsony mellett a Nagypéntek eseménye is megjelenik a Kassák életműben. Az *Anyám címére* levelei között a 14. levélben akadtam rá az alábbi megrázó vallomásra: „Nagypéntek a kereszténység legdrámaibb ünnepe, az istenember halálának órái. Nem teológiai dogma, nem vallási ceremónia, tisztafényű emberi ünnep, mert ezen a napon halt meg Jézus, a szegény názáreti ács fia, akiben, emlékezetünk szerint, először feszítették meg az igazságot.” A Kassák lírában Jézus rendszerint úgy jelenik meg, mint a proletárhősök előképe. A proletár költő, aki forradalmak és háborúk közt él, Jézusban egy olyan testvérré ismer, aki szegényen született, egyszerű munkásként, ácsként élt, a világtörténelem legnagyobb pacifistája volt és az igazságért feszítették keresztre. Kassáknak tetszett Jézus egyetemessége és pacifizmusa. Az avantgarde költőnek imponált egy ilyen megváltó. Ne feledjük, Kassák két aktivista lapja, a *Ma* és a *Tett* éppen antimilitarizmusa miatt volt szállta a hatalom szemében. Lírai művei közül a *Harangszó* című versben jelenik meg a legmarkánsabban a húsvéti élmény: „s bár nem ízlelhetjük a húsvéti bárány húsát, / mindennapi kenyerünkben és vizünkben dicsérjük/ hogy vérünkéből való és meghalt értünk a kereszten.” Természetesen a karácsony és a húsvét, Jézus születése és halála jelenik meg leggyakrabban Kassák írásaiban, de a keresztény ünnepekör egyéb jeles napjai és liturgiái is. A halottak napjáról *Szénaboglya* című naplójában ír, a keresztelés élményéről *Keresztfiam* című novellájában. Végül egy teljességre nem törekvő felsorolással, verscímeikkel igyekszem érzékeltetni és bizonyítani, hogy a Kassák líra mennyire gazdag a vallási élmény művészi ábrázolásában: *A megfeszített; Az őrangyal; Hajnali zsoltár; A forrásnál; A magam kenyerén; Húsvét; Pogány könyörgés; Istenhez vagy valaki máshoz; Mária így szól a gonosz férfiakért; Nagypéntek; Nagyböjt előtt; Tékozló fiú; Zsoltár... tolle, lege...*

„Krisztus és Csöre”

– keresztény megfontolások Móricz Zsigmond:

Árvácska című kisregényének újraolvasásához

„Kedves bácsika, én is olyan vagyok, mint a Jézus, mén nekem is az Állam ad sebeket, mén az Állam adott oda Zsabamárinak, hogy verjen.”

Az Árvácska című kisregény alapján készült film bizonyos jeleneteit e sorok írójának szűkebb pátriájában, Domoszló és Kispálya határán forgatták. A templomi jelenetet a kispályai templomban vették fel. E sorok szerzője először filmen látta az *Árvácskát*, s amikor később többször is elolvasta, majd később, magyartanárként gyöngyöspatai diákjaival elolvastatta, mindig Czinkóczi Zsuzsi nagyszerű és megrázó alakítása, felejthetetlen gyermekarca lebegett a szeme előtt. Az *Árvácska* jézusi vonatkozásaira a gyöngyöspatai hetedikesek hívták fel a figyelmét.

Móricz az „abszolút kezdet” és „abszolút végzet” között feszülő kisregényében az emberi szenvedések infernális mélységeit járhatja meg kis hőisével. A kezdet genezis, a végzet apokalipszis, ám a kezdet és vég között húzódó valóság mentes mindenféle transzcendenciától. Brutális, nyers valóság, ismétlem: valóság...sajnos... Akár Állami Árvácskáról szól, akár Csöréről, akár Csibéről, Litkey Erzsikéről, rólam, rólad.

A regény kezdetén a teremtés szimbolikus képei jelennek meg, naturálisán és deszakralizáltan. Ég és Föld, örök nap, tyúktojás, pusztaság. Archetipikus teremtéstablót profanizál ez a genezis. A regény vége apokaliptikus tabló mindent és mindenkit fölemésztő és egyenlővé tevő tűzzel. Eljön a Pantokrátor, hogy a világot lángokban ítélje: „Elmúlt a rosszaság és a kegyetlenség. Minden békés lett, átalakult, másfajta valamivé az egész élet. A nyelvekből üszök lett, a sértegetésekből füst és pára”.

A pusztaság mást jelent a keleti hagyományban, és mást jelent nekünk, magyaroknak, egy magyar versben, novellában vagy regényben. A pusztaság a keleti, zsidó-arab gondolkodásban szakrális, nyitott, végtelenre táguló tér, Jézus nyilvános működése előtt a pusztában „lelkigyakorlatozik”. A Sátán ott ajánlja fel neki a világ minden pompáját, ahol fizikai és biológiai értelemben szinte semmi sincs, mégis tele van transzcendenciával, termékeny magánnal, Isten csendjével, a megtisztulás lehetőségével. Jól tudták ezt a sivatagi remetek is, a kereszténység hajnalán. A nyugati keresztény spirituális gondolkodásban a pusztaság fizikai, nyers valósága a lélek belső pusztájává, a lélek sivatagává szublimálódott. A magyar népi emlékezetben viszont a pusztaság ezzel a szemlélettel szemben erős kontrasztban áll. Petőfinek, olykor még sikerült a magyar Pusztaság képét romantizálni és mitizálni, ám ebben a tekintetben Petőfi unikum. Ady és Móricz már azt a képet ábrázolja a magyar pusztáról, ami mindannyiunkban él. A pusztaság a szellemi nyomor, elbutulás, bestiális vadság, elmaradottság helye. /ld. Móricz: *Barbárok*, Ady: *A Hortobágy poétája*, *A magyar Ugar*, stb./ A magyar pusztaság a huszadik század elején elmaradott, emberhez méltatlan, animális világ. Csöré sorsa pedig szociográfiai valóság, és bizonyítéka annak, hogy a század eleji Magyarországon még létezett a rabszolgaság, ráadásul annak is a legaljasabb formája, a gyermekrabszolgaság. S hogy az Árvácskában megrajzolt világ mennyire nem csak az írói fantázia terméke, bizonyíték rá nem csak Litkey Erzsiké sorsa, hanem a gyermek József Attila Öcsödön töltött időszakának dokumentumai is. A párhuzam nem véletlen, adatok tanúskodnak arról, hogy Móriczot élénken foglalkoztatta a gyermek József Attila sorsa, különösen az öcsödi időszak. A legélesebb párhuzam: a menhelyi vagy állami gyermeknek a pusztán még neve sincs. Árvácskát mindig más néven nevezik alkalmi gazdája, (Csöre, Pösze) József Attila pedig nem használhatta az Attila nevet, mondván hogy Attila név nem létezik, így öcsödi nevelőszülei Pistának nevezték. Állami Árvácskának sincs állandó neve. Maga sem tudja, ki is ő valójában. Ő a kozmikus növesztett árvaság. A nevek, melyeket alkalmi gazdája ráaggatnak, valójában inkább állatnevek (Csöre, Pösze). Még a tehénnek, Borisnak is emberibb neve van. Az Állami Árvácska elnevezés is szublimált gúnynév, melyet egy lelketlen állami hivatalnok ad neki.

A profanizált teremtés és végítélet közötti történéseket a szerző zsoltároknak

nevezett fejezetekre osztja. A regényben szereplő zsoltárok a mű leghatározottabb biblikus utalásai. Erről a vonatkozásról több elemzés is született már. Figyelemre méltó Balassa Péter: *Miért a zsoltár?* – című írása. Időnként a regény lineáris tipográfiáját áldozza fel a szerző a „zsoltárosság” kedvéért. A második „zsoltárban” felhangzó, Csöre sebeiről szóló, némileg ritmizáló, megszólítással kezdődő átok-panasz zsoltár így hangzik „kedvesanyám” szájából:

„te átok te jajte
gyere te, hadd kössem be te,
nem elég nekem az én bajom,
még evvel is,
hogy megvert engem az istenem,
jaj te!”

A regény hét zsoltárból áll. A hetes a legerősebb szimbolikus szám a keresztény hagyományban, (hét napos teremtés, a szentségek hetes száma, a hetedik pecsét, stb.) Árvácska hét éves a regény elején és ő a hetedik gyermek Dudáséknál.

Krisztus-szimbólumok: Árvácska húsvétkor megy először templomba, és karácsonykor ér véget a történet. Mintha valami fordított sorrendű profanizált evangéliumot olvasnánk. Húsvétkor, a templomban találkozik először Krisztus sebeivel, a stigmákkal, s itt szembesül először saját sorsával, önnön krisztusi áldozat mivoltával. Ez a krisztusi áldozat teljeseedik be a regény végén egy apokaliptikus, teljesen eléggő áldozatban.

Csömör bácsi, az öreg takács: ő az Atyaisten szimbóluma, „Jóisten” figura a regényben. Ő viszi először templomba Árvácskát, ő nyilatkoztatja ki számára a keresztény misztériumokat. A bácsikával folytatott párbeszédben ébred rá Árvácska önmaga krisztusi mivoltára. Bácsika mutatja meg neki Krisztus sebeit, a stigmákat. Móricz a regényben egyhelyütt „vénistennek” nevezi Csömör bácsit. Zsabamári is ezekkel a szavakkal kéri vissza a mérgezett bögrét: „hord a begrét, amit a vén istennek vittél húsvétkor”. A halált hozó bögrét éppen húsvétkor, Krisztus halálakor küldi, az „Atyaistent” (bácsikát) és a „Fiúistent” (Árvácskát) egyaránt ki akarja végezni, ám Árvácska megmenekül a haláltól, mivel nem szereti a tejet. A tej szerepe is nagyon jelentős. Gyermekek, akik nem szeretik a tejet. A tej az anyához való kötődés szimbóluma. A tej elutasítása: az árvaság, anyanélküliség manifesztációja. Csömör bácsi halála húsvétkor pedig profán körülmények közé helyezett rituális istengyilkosság. A bácsika és Árvácska rokonlelkek. Mindkettőjüket kisémmizték és megalázták, szolgaságba taszították. A stigma motívuma: húsvétkor találkozás Krisztus sebeivel, melyet a bácsika mutat meg Árvácskának. „Kedvesapám” által Árvácska tenyerébe égetett parázs. Stigmatizáció, Krisztus tenyerébe ütött szeg.

Krisztust megfosztják ruháitól: Árvácskát még az állami pecsétellátott, megalázó rabruhájától is megfosztják, hogy megalázottsága, kifosztottsága és kiszolgáltatottsága totális legyen.

Krisztus megostorozása: Verőné (beszélő név) ütlegei prakkerrel, porolóval.

Töviskorona: Zsabamári olvasóval, majd szegedi papuccsal veri Árvácska fejét annyira, hogy az beszakad. Lúggal mossa, amitől a „töviskorona” által okozott sebek még fájdalmasabbak és elvárásodnak.

Árvácska legnagyobb szenvedése a befogadó közösség hiánya, mely annál inkább fáj, minél inkább ráébred ennek tudatára. Ő egyrészt a kozmikus magánynak, másrészt minden ártadan kozmikus szenvedésének jelképe. Társtalansága totális. A regény első

szakaszában csupán Boris, a tehén érez iránta részvétet, a „betlehemi jászol” jámbor állata. A regény végére Árvácska egyetlen reményt táplál csak szívében. Az édesanyával való találkozás reményét. Árvácska számára az anyakép is kozmikussá növesztett, szublimált. Az az utolsó kívánsága, hogy „mennyei” édesanyja vigye el magával a fényességbe, az örök boldogságba. Árvácska sorsa mindannyiunk elé tükröt tart. A szereplők az ő kis törekeny, ártatlan lényében saját aljasságukat gyűlölik. Árvácska kiáltó jel, aki figyelmeztet mindannyiunkat önmagunk igazabb emberségére. Kérdés, hogy van-e köztünk esélye az életre egy teljesen védtelen, kiszolgáltatott kis teremtménynek, aki úgy érkezik köznél, mint a bárány a farkasok közé. Van-e esélye köztünk olyasvalakinek, aki minden védekezésre teljesen képtelen, akit nem véd sem jog, sem szociális háló, sem ólmeleg megtartó emberi közösség? A kérdésre magunkban kell megkeresnünk a választ.

(Elhangzott a Dsida Jenéi Baráti Kör 2006-os nyári találkozásán, Egerben)

Néhány gondolat a katolikus irodalomról

A huszadik század első felében találkozunk először a katolikus irodalom fogalmával, ám Bernanos, Valéry és Mauriac előtt is éltek meggyőződéses katolikus írók, nem csupán Franciaországban, hanem világszerte. Kijelenthető ez? Programszerűen katolikus irodalmat is „termeltek” bőven, ám a korábbi századok katolikus szerzői nem vallották magukat katolikus íróknak, de ha akadt is ilyen, irányzatként biztosan nem jelent meg a „katolikus” elnevezés. Van-e joga a katolikus irodalom fogalmának arra, hogy az irodalmi lexikonokban önálló szócikkben felbukkanjon? A huszadik század elején, amikor a fogalom megjelent, számos tisztázásra váró kérdés merült fel. Elkezdődött egy polémia, ami megnyugtatóan máig nem ért véget, csak időnként elcsitult, hogy itt-ott búvópatakként újra-újra feltörjön kisebb-nagyobb erővel. Alkothatunk egységes definíciót? Különböző alkotók és elemzők gyakran igen eltérő válaszokat adtak, gyakran kerültek ellentmondásba önmagukkal és egymással, amikor egyetlen „mikromanifestumaikat” próbálták megfogalmazni a katolikus irodalom mibenlétéről nyilatkozva.

A leggyakoribb kérdésfeltevések a katolikus irodalom fogalmával, értelmezésével kapcsolatban, melyek máig nem tisztázódtak maradéktalanul:

– A katolicizmust, mint fogalmat használhatjuk-e egyáltalán irodalmi vonatkozásban?

– Létezhet-e egyáltalán katolikusnak nevezhető irodalmi alkotás?

– Mit jelenthet az, ha valamely alkotó katolikus íróknak vallja magát, vagy ha mások tartják ezt róla?

– Lehet-e, vagy szabad-e egyáltalán a katolikus irodalom fogalmát definiálni, vagy az egyes alkotók életművében mást-mást jelent?

– Tekinthezünk-e katolikus íróknak azokat a korábbi századokban élt szerzőket, akik ugyan sosem vallották magukat katolikus íróknak, de a katolicizmus eszmei, világgépi és kulturális hatása, lenyomata az életműben jól kimutatható?

– Ha beszélünk huszadik századi katolikus irodalomról, beszélhetünk vajon huszadik század előttiről is?

– Tehetünk-e egyebet, mint igyekszünk az önmagukat katolikus alkotóknak valló íróknak a fenti kérdésekkel kapcsolatos véleményeit, nyilatkozatait szemügyre venni?

Tehetünk-e egyebet, mint megvizsgálunk néhány reprezentatív kritikai vagy esztétikai jellegű tanulmányt a katolikus irodalom tárgyában?

Elemzésemnek természetesen nem lehet célja, hogy a felmerülő kérdésekre választ adjon, csupán arra vállalkozik, hogy kérdéseket tegyen fel. Még arra sem mer vállalkozni, hogy a témakör súlypontjait megtalálja.

Miért éppen a legvallástalanabb században, a huszadikban jelenik meg a katolikus irodalom fogalma? Önmeghatározások különös lélektani helyzetekben szoktak megfogalmazódni. Egy felől például egy irányzat, mozgalom születésekor, amire jó példák az avantgarde irányzatok kapkodva összetákolt manifesztumai, például a futurista vagy dadaista kiáltvány. Másfelől akkor, amikor egy irányzat vagy eszme egzisztenciális veszélybe kerül. Amíg ugyanis nincs veszély, s egy irányzat virágzik, kényelemből és biztonságérzetből fakadóan nincs szükség önmeghatározásra. Az önmeghatározást sürgetheti a veszélyeztetettség, az elmorzsolódás, megszűnés lehetőségével való szembekerülés. Jó példa erre a magyar irodalomban a romantika, amely a nemzet újraeszmélésének, a régi, veszni látszó vitalitás újraélesztésének kora volt. A huszadik században érik be az a folyamat, amikor a modern ember számára már nem adnak elégséges egzisztenciális választ a korábbi századok vallási paneljei. A huszadik század a transzcendensről való gondolkodás személyesebb, bensőségebb formáit eredményezi. A huszadik század a nagy hittagadásoknak és nagy megtéréseknek a százada. Míg azonban a korábbi századokban a megtérés valódi és egyszeri, robbanásszerű aktus, addig a huszadik század konvertitái esetében a visszatérés fogalma találóbb a megtérés fogalmánál. A nagy konverziók és rekonverziók gyakran egyazon személy életpályáján belül is (például az olasz Papini) a modern elbizonytalanodások és bizonyágkeresések nagy egzisztenciális katarzist jelzik a lelkekben. A huszadik században a vallási élmény egyre individuálisabbá válik, mindinkább távolodik az intézménytől. Ez a fejlemény okozza a legtöbb értelmezési nehézséget. Rányomhatjuk-e a katolikus bélyeget egyes művészeti alkotásokra? Vajon bilincset helyezünk ezáltal az alkotásra? Kérhetünk-e számon tételes dogmatikát az alkotáson? Nem vonjuk kétségbe, hogy a katolikus irodalom kifejezésnek nem poétikai, hanem inkább eszmetörténeti jelentősége van. Számos író azért nem tudja magáról öntudatosan, hogy katolikus alkotó, mert műveire a katolicizmus szellemi hozadéka szinte csak a tudat alatt hat, megtermékenyítő hatása inkább beleivódáshoz hasonlít. Az individuum transzcendentális élményei és a spirituális tradíció óvatosan, de mégis észlelhetően hat az író szemléletére. Gyakran olyan óvatosan, hogy akkor sem tudna szabadulni ezektől, ha akarna. A katolikum tehát gyakran nem a tudatos koncepcióalkotásban, hanem inkább a művek keletkezésének hatástörténetében érhető tetten. Nem is lehet ezért korszakhoz, izmushoz vagy poétikai eszköztárhoz kötni a katolicizmus műalkotásokra gyakorolt hatását. Vannak irodalmárok, akik azt vallják, hogy a „katolikus” jelzöt az irodalomra vonatkoztatva korszakoktól függetlenül használhatjuk. Pomogáts Béla például „katolikus költőnek” nevezi Balassi Bálintot, Zrínyi Miklóst, Vörösmartyt, Juhász Gyulát. Az irodalmi közgondolkodásban azonban ez az igen tág értelmezés aligha állja meg a helyét. A legtöbb hazai és külföldi fogalomértelmezési kísérletben, amennyiben huszadik század előtti alkotók neve és a katolicizmus irodalomhoz viszonyított helye kerül elő, inkább csak szellemi elődökként szerepelnek az „ősök”, nem autentikus katolikus alkotókként. Kézenfekvő, hogy világirodalmi viszonylatban sem mehetünk vissza az időben katolikus szépírókat keresve Pál apostolig, Szent Jeromosig, Ágostonig. Ha azonban mindenképp ősökre van szükség, helyesebb talán ahelyett, hogy mindenkire rásütjük a „katolikus író” bélyegét, ha ezen alkotókat inkább afféle inspirálókként tartjuk számon. Ez az álláspont

leginkább azért indokolt, mert a huszadik századi francia „spiritualista mozgalom” egyes képviselői vallották magukat először programszerűen katolikus íróknak az irodalomtörténetben. Legmegdöbbentőbb pedig éppen az, hogy ezen modern „neokatolikus” szerzők többsége nem az ókeresztény egyházatyákra, középkori himnuszköltőkre vagy barokk eposzköltőkre, hitvitázókra és apologétákra mutatott, amikor szellemi elődöket kellett megnevezni, hanem ezeknél „szalonképtelenebb” alkotókra. Különféle inspirációval és eltérő megfontolásokból, de a katolikus Péguy vagy Claudel, a protestáns Schlumberger vagy Gide, a zsidó Henri Franck patrónusok után kutatva elsősorban Baudelaire-re, Rimbaud-ra és Verlaine-re hivatkoztak. Ha azt mondjuk, hogy Assisi Szent Ferenc *Naphimnusa*, Ágoston *Vallomásokja*, Avilai Szent Teréz *Belső várkastélya* Kempis Tamás *Krisztus követése* a „katolikus irodalom” fő inspirálói, elhisszük. Ha Villon, Baudelaire vagy Rimbaud neve kerül szóba, értetlenkedünk. Pedig Baudelaire vallomásos költeményeinek bizarr misztikája a leggyötrőbb büntudat kiáltványa. A gyenge, jellemtelen Verlaine pedig életében számtalanszor megtért, Mária-dalai a tiszta ihlet tanúi. François Villon, aki, ha épp nem a kocsmában lopja a napot, akkor biztosan a katedrális jéghideg kövén térdel, s „Jézus herceghez” fohászkodik, vagy édesanyja kérésére ódát ír az orleansi Máriához. Ady Endre Szent Antalt ősenek nevezi, és Szűz Máriát keresi, aki „még hogy ha pócsi is, pogányokkal is/ tudhat jól beszélni”. (*Szent Antal tisztelete; A pócsi Mária*) Jézusi paradox tétel, hogy a nagy szentek és a nagy bűnösök gyakran közelebb állnak egymáshoz, mint a langyos, közepszerű, „se nem jó, se nem rossz lelkek”. Erről Jézusnak számos tanítása van. Ilyen a tékozló fiú, a farizeus és a vámos imája, a házasságtörő nő esete, az elveszett bárány, Máté megtérése. A legtöbb katolikus írónál megjelennek ezek a motívumok. A nyárspolgárok látszat-kereszténysége veszélyesebb, mint a nyíltan vállalt ateizmus. Mauriacnak és Bernanosnak szinte minden műve ezt az alap gondolatot fejt ki. Pilinszky János 1963. február 3-án írt egy cikket az Új Emberbe. Legmeghökentőbb gondolatai: „a katolicizmus formákban hihetetlenül gazdag. Ugyanazon valláson belül a legkülönbözőbb emberi magatartások tükrözői, a tökéletes szemlélődéstől a robbant tevékenységig. Mintha nem is ugyanazt a vallást képviselnék, ahogy azt egy mai magyar író mondta. ” A farizeusok szigora a vallásban az embertárs fölötti ítélkezés lehetőségét ragadja meg. Jézus azonban az irgalom mozzanatával egészíti ki a törvényt. Pilinszky a keresztény olvadás fekete báránykáinak nevezi Villont és a szimbolistákat. Pilinszky nagy keresztény költőnek nevezi Villont. Egyazon ember szívében ugyanis állhat egymás mellett kocsmá és katedrális. „Hajtson szentlélek, vagy a kocsmá gőze” – ahogy Ady mondaná. Pilinszky ezt a jelenséget igen találóan keresztény anarchizmusnak nevezi, és megjegyzi: „Jézus a jobb latort a keresztén, földi élete legdrámaibb magaslatán szólította magához”. Baudelaire transzcendens látomásossága roppant szuggesztív. Költészetében a katolikus liturgikum, a középkori egyházi líra hatása jól kimutatható. Spiritualitását azonban nem a szentségi inspiráltság hozza létre, hanem a lelkében dúló heves büntudat, amit a világirodalmi megítélés „sátánosnak” nevez. Szerb Antal azt írja, hogy aki annyira elátkozott és magányos mint Baudelaire, az csak katolikus lehet. Baudelaire, az elátkozott költő, kinek sírja fölött a farkasok üvöltenek, verseiben rendre ágostoni konfessziókat tesz. Egy fontos mozzanat viszont hiányzik Baudelaire verseinek spiritualitásából: a megtérés kísérlete. Mintha csak arra kellene neki a katolikus spiritualitás és misztika, hogy sátánosságának miszticizálása minél maradéktalanabb legyen. Mintha jól érezte volna magát önnön sátánosságában, úgy mint Byron, aki szándékosan fehérítette ki arcát és rájátszott arra, hogy enyhén sántít, legyen megjelenésében valami lidérces. Proust szerint ilyen mély középkorias sátánosság csak igazán mélyen vallásos lélekben található otthonra. Ez a sátánosság negatív formája az istenhitnek, egyfajta ellenvallás. Talán épp ez az oka annak, hogy az ilyen antivallásból

az igazi, tiszta vallásosságba rövidebb az út, mint a vallási közönyből, langyosságból, vagy akár a megmerevedett tradicionális vallásosságból. Negatív etikáról van itt szó, ami azért még etika. Aki ugyanis hevesen harcol a normatív etikai alapelvekkel, azt bizonyítja, hogy nem tart mindent relatívnak és nem közömbös. Jellemző, hogy Baudelaire életében és lírájában is a huszadik századi francia neokatolikusok fedezték fel a látens katolikumot, ahogyan Verlaine sorsában és lírájában szintén. Verlaine igazi démona az alkoholizmus, az abszint volt. Vele küzdött egész életen át. A börtönévek alatt (1873-75) szervezete, miután kénytelen nélkülözni az abszint által előidézett tudatmódosulásokat és hallucinációkat, kitisztul. Lássunk csodát: amint elhagyja ördöge, az alkohol, lelke is tisztulni kezd, szervezetével párhuzamosan. A börtönévek alatt átéli a sivatagi atyák magányát, lelke egyre kontemplatívabbá válik. Vallásos verseit szabadulása után veti papírra, melyekből 1881-ben *Sagesse* címmel kötet is készül. Amikor visszamegy Párizsba, ismét nyakába ugrik a zöld színű ördög, az abszint, és már sosem szabadul tőle. Kevesen tudják, hogy az örök lázadó, a démoni kamasz, Arthur Rimbaud hívő katolikusként halt meg. Ezt Rimbaud nővérének vallomásai bizonyítják. Rimbaud nővérének férjét, Paterne Berrichont inspirálta Rimbaud kalandos élete, és írt egy Rimbaud életrajzot. Ennek a könyvnek alapján állítja Paul Claudel és Riviére, hogy a sátáni kölyök, Arthur Rimbaud valójában álruhába bújt, rejtőzködő angyal volt. Ezzel veszi kezdetét a legenda az angyalian démoni Rimbaud-ról. Claudel azt vallja, hogy Rimbaud egész élete egy többstációs megtérés drámájaként értelmezhető. Rimbaud talán az a lator, aki a huszonnegyedik órában tér meg? Szerb Antal megjegyzi a *Világirodalom történetében*, hogy Rimbaud meghalt, mielőtt teljesen eljuthatott volna az anyaszentegyházhoz. Azt is hozzáteszi ugyanakkor, hogy Rimbaud egyéni miszticizmusát, látomásait és öröleteit nem lehet összhangba hozni egy tételes vallás tanaival. Felmerülhet az a jogos kérdés, miért idéztünk kicsit hosszasan a katolikus irodalomnak ezekkel a deviánsabb spirituális inspirálóival, és miért nem esik elég szó azokról a szellemi elődökről, akiket a katolicitás tételesebben és direktbben vall elődeinek? Gondolok itt a tételesen is a katolikus tanításhoz kötődő kétezer éves szellemi hagyományra az ókeresztény patrisztikától Teilard de Chardinig vagy Thomas Mertonig. Nos, éppen azért, mert ezek hatása minden vitán felül áll, nem szorul külön magyarázatra.

De mit is nevezünk katolikus irodalomnak a franciáknál és nálunk? Eleven és ígéretes volt a huszadik századi katolikus irodalom nálunk is, nem csak a franciáknál. Az *Elet* című folyóiratban Sík Sándor és Harsányi versei mellett sikeres Baudelaire, Verlaine, Claudel és Jammes fordításokat publikáltak. Claudelt egyebek között század eleji nőíróink, Lesznai Anna és Kaffka Margit is fordították. Magyarországon a huszadik század első felében, főként a két világháború között kezdtek egyes írók „katolikus öntudatukra” ébredni, ám elég sok torzulást hozott magával a magyar „neokatolicizmus” zászlóbontása. A „hivatalos” keresztény nemzeti irodalomfelfogás elvárta a keresztény íróktól, hogy ideológiai szerepet töltsenek be, hogy a fennálló politikai rend támogatói legyenek. Ezeket a nemkívánatos tendenciákat Pilinszky az ún. „fehér katolicizmus” körébe utalta. A „fehér” jelző itt a politikai rendszerhez kötöttséget jelentette. Egyetlen történelmi korszakban sem egészséges és mindig igen veszélyes, ha a politikai berendezkedés beleavatkozik az irodalomba, s talán ez volt az elsődleges oka annak, hogy a francia neokatolikus irodalom megtermékenyítő hatása késve és nem teljesen tisztult formában jelentkezett a magyar irodalomban. A magyar katolikus irodalom nehezen szabadult az említett torzulásoktól. Egyfajta ideológiai és politikai ballaszt volt ez, valamiféle konzervativizmus, amely sajnálatos módon esztétikai és ízlésbeli konzervatívsággal járt együtt. Prohászka Ottokárnak sem volt az új áramlatok befogadására kellőképp gyors reakcióideje, pedig ő igyekezett megérteni a modernség kihívását és mindig kedvezően reflektált a szociális témájú pápai enciklikák

progresszív üzeneteire. A magyar irodalomban tehát késve és torzszülöttként jelentek meg azok a progresszív jelenségek, melyek először a francia, majd a német és angol irodalmi közgondolkodásban egyfajta „neokatolikus revolúciót” eredményeztek. A katolikus irodalom mibenlétéről érdekes módon Franciaország után Magyarországon bontakozott ki a leghevesebb polémia. Nálunk a vita egyik meghatározó gyújtópontja Illyés Gyula: *Katolikus költészet* című írása volt. Ebbe a polémiába Babits Mihály és Gyergyai Albert is bekapcsolódott. Babits és Gyergyai szintén írtak egy-egy cikket *Katolikus költészet* címmel. Rónay László: *A francia példa* című tanulmányában írja le az alábbi mondatot: „A katolikus irodalomnak hovatovább önmeghatározása lett legnagyobb problémája”. A huszadik századi francia katolikus írók mindegyike exkluzív, főként a „nagyok”, Bernanos, Mauriac és Claudel. Emiatt az exkluzivitás miatt számos vád érte őket. Állandóan visszatérő vádak voltak, hogy a francia neokatolikusok írásai túl enigmatikusak, misztagógikusak. Kollektívizmust kérnek tőlük számon, s legfőbb vádpont az, hogy ezek a művek csak az igazi keveseknek, beavatottaknak íródtak. Az antiklerikális Sageret szerint a katolikus irodalom nem érhet el a néphez, s a keresztény jelleg teljes elvesztése felé tart. Válhatnak-e a nagyközönség számára igazán népszerűvé azok a regényhősök, akik szinte kivétel nélkül gyötrődő, elszigetelt, magányos alakok? Bernanos kedves, fiatal pap hőseit (*Egy falusi plébános naplója; A Sátán árnyékában; Bűntény*) paraszti eredetük miatt a magasabb társadalmi körök, intellektusuk és túlérzékenységük, kifinomultságuk miatt pedig a parasztok közösítik ki. Mauriac *Viperafészek* című regényében a világ legördögibb kísértője, a pénz teszi viperafészekké egy módos bordeaux-i család mindennapjait, egész életét. A magány fájdalomának csúcsa, amikor a férfi halálát várja az egész család, vagyona megszerzésének reményében. Bernanos regényhősei idegenszerűen mozognak a világban, de nem csak a más világnézetet vallók, hanem a velük látszólag azonos nézetet vallók között is. Ez a legfeloldhatatlanabb dráma. A „neokatolikus” írók által leghevesebben ostromozott magatartások a farizeizmus és a bigottéria. A *Viperafészek* főhőse, az ügyvéd demonstrálván, dacból ateista, hogy így határozza meg önmagát bigott katolikus családtagjaival szemben. Családja a bigott katolicizmus „cukormáza” alatt él, amely máz alatt a kapzsiság és gonoszság kígyói sziszegnek. Ellentmondásosnak tűnhet, hogy épp a leginkább szekularizált korban bontakozik ki egy hallatlanul magas művészi árnyaltságot megjelenítő katolikus irodalom. Jacques Markain az *Art et scolastique* (Művészet és skolasztika) című tanulmányában veti fel a kérdést, hogy létezhet-e magas szintű vallásos művészet egy vallástalan korban? Századokon keresztül még a profán alkotások is a keresztény művészethez tartoztak. De talán épp azáltal kaphatunk autentikusabb, tisztultabb vallásos művészetet, hogy a szakrális és profán terület egyre élesebben elkülönül egymástól? A Maritain által említett nagy középkori kohóból a huszadik század különíti el azokat az elemeket, melyek nem egymáshoz valók. Mindenképp retrográdnak kell minősítenünk azokat a konzervatív katolikus alkotásokat, melyek letűnt korok vallási paneljeiből épülnek fel, anakronizmusuk miatt rákényszeríthetetlenek saját korukra. Francia, német, angol és magyar területen egyaránt voltak ilyen „katolikus” írók, de az utókor szerencsére könyörtelenül megfedkezett róluk, noha némelyikük korának ünnepezt írója volt. Tapintatból neveket nem említek. A valódi művészi igénnyel alkotó modern katolikus írók irtóztak az efféle bazári, plébániai „épületes” irodalmi produktumoktól. Na de kik is azok a neokatolikus szerzők, akik viszont méltán vonultak be a világirodalom klasszikusai közé? Írásom szándékát és terjedelmét meghaladná, ha megkísérelné bármily vázlatosan is áttekinteni a katolikus irodalom legkiemelkedőbb alkotóit és legfontosabb műveiket. Ennek értelme sem lenne, mert mások ezt előttem már megtették. Egy kurta és szubjektív névsort mégis közlök, csak azért, hogy kiindulópontja lehessen egy

későbbi, alaposabb tájékozódásnak: Paul Claudel; François Mauriac; Georges Bernanos; Keith Chesterton; T. S. Eliot; Hilaire Belloc; Giovanni Papini; Heinrich Böll; Julien Green; Henri de Montherlant; Thornton Wilder; Charles Péguy; Francis Jammes; Paul Valéry; Pilinszky János.

Georges Bernanos és a Sátán

André Rousseau nevezte Bernanost ortodoxnak. Rousseau szerint Bernanos a katolikus írók között az egyetlen ortodox. Ennek az „ortodox” jelzőnek persze semmi köze a keleti kereszténységhez, sem Konstantinápolyhoz, sem Moszkvához. Bernanos olyan ortodox, óhitű, igazhitű, aki kompromisszumok nélkül, magányosan száll szembe a modern polgári konformizmussal, a technokrata szép új világgal, az elidegenedéssel, a gyorsuló idővel. Milyen alternatívát kínál Bernanos mindezekkel szemben? A radikális, letisztult, evangéliumi krisztusi eszmény frissességét. Noha pályakezdésének éveiben az Action Française jobboldali folyóirat hatósugarába kerül, önkéntesként aztán részt is vesz a háborúban, de hamarosan megcsömörlik a nacionalizmussal átítatott „fehér” konzervatív katolicizmustól. Azon ritka csodabogarak közé tartozik a világirodalomban, aki visszautasította az állami kitüntetések, a becsületrendet és az akadémiai tagságot is. Puritánságában hű maradt regényhőseihez. Bernanos magányos csillag az irodalom egén, akinél csak regényhősei magányosabbak. Evangéliumi radikalizmusában hajlíthatatlan volt. Miről szólnak Bernanos regényei? Kulcsszó a szembenézés. Szembenézés a megváltoztathatatlan Szembenézés a vértanúsággal a *Karmeliták párbeszédében*. Szembenézés a korai halállal az *Egy falusi plébános naplójában*, ahol a „szembenézni” az öngyilkos orvos jelszava. Szembenézni a Sátánnal és az emberi bűnök infernójával a *Mouchette történetében* és *A Sátán árnyékában* című regényben. Szembenézni önmagunkkal, tükröt tartani önmagunk elé. Bernanos állandó témája dualizmusa. Isten és Sátán mellett kell döntenünk, vagy-vagy formában, kérlelhetetlenül. Magányos regényhősei számára azonban nincs ólmeleg megtartó keresztény közösség, mindenkinek önmagának, magányosan kell megharcolni iszonyatos harcát a Sátánnal, miként a sivatagi Remete Szent Antalnak, a kereszténység hajnalán. Bernanos léleklátása dosztojevszkiji precízsgű, hasít, mint a sebészkes. Széles olvasóközönség számára sosem vált igazán népszerűvé, de kialakult egy kisszámú, exkluzív rajongótábora. Mindkét jelentős regényéből készült film. Az *Egy falusi plébános naplóját* 1950-ben Robert Bresson, *A Sátán árnyékában*-t pedig Maurice Pialat vitte vászonra. Utóbbinak a népszerű francia filmsztár, Gérard Depardieu volt a főszereplője, és az 1987-es cannes-i filmfesztiválon Arany Palma díjat nyert. Misztikus, egyszerre nyomasztó és felszabadító, gyötrelmes és felemelő filmek ezek. Felejthetetlen a fiatal falusi plébános, akinek tiszta, sápadt gyermekarca egy életen át végigkísér minket, s ha felidézzük, sírni tudnánk. Az *Egy falusi plébános naplója* című regény főhőse egy népből jövő fiatal pap, eljegyezve a halállal, mivel gyógyíthatatlan gyomorrákban szenved. Dosztojevszkij Aljosájához hasonlóan sugárzó regényalak. Úgy ragyog előttünk arca, mint Lisieux-i Szent Terézia kislányarca némely oltárképeken. Szentimentális, idealizált kép ez. Bernanos, ellentétben Mauriackkal, nem a bűn, hanem a szentéletűség írója. Az ambricourti plébános annyira kompromisszumképtelen, hajlíthatatlan jellem, hogy ez a hajlíthatatlanság szinte predesztinálja a korai halálra. Maga Bernanos mondta, hogy valamit csak úgy szolgálhatunk, ha nem szolgáljuk ki. Mindenbe úgy kell belefognunk, hogy az legyen a vesztünk. Az ambricourti kis falusi plébános alázatának totalitását fejezi ki

anonimitása. Még a nevét sem tudjuk meg a regényből. Miért határozza el, hogy naplót ír? Talán, hogy naponta tükröt tartson önmaga elé, megkíséreljen minél többet megérteni érzékeny lelkének apró rezdüléseiből? Talán hogy rátaláljon önmagára? „Amikor először ültem le ez elé az iskolásfüzet elé, igyekeztem összpontosítani figyelmemet, mintha lelkiismeretvizsgálásról lenne szó. De nem a lelkiismeretemet láttam meg (...) a lelkiismeret egy homályos tükör felszínére siklik, s hirtelen attól féltem, hogy megpillanthatok egy arcot. Milyen arcot, talán az enyémet? Egy újra megtalált, elfeledett arcot.” Ez a fiatal abbé naív, hite és lelke szinte gyermeki, meglátásai viszont pengeélek, főként léleklátása. Gyermeki naívsága nem csak átéreztetni vele kis falujának minden fájdalmát, de magára is vállalja, egyfajta teljesen eléggő áldozatban. Bernanos nemcsak a nevét, hanem a külsejét is igyekszik elrejteni az olvasók elől fiatal hősének. Elmosódott kép az, amit a regény egy-egy félmondatából összerakhatunk magunluiak. Mint egy márványba ragasztott, elmosódott síremlék-fénykép. A szomorúság az egyetlen, ami állandó sápadt, sovány fiatal arcán. Seraphita, a hittanos kislány állapítja meg a regény közepén: „a plébános úr szomorú. Még akkor is szomorú, ha mosolyog. Úgy érzem, ha megérteném, miért tetszik szomorkodni, sosem lennék többé rossz.” A mű centrumában a grófi kastély és lakóinak fájdalmas története áll. Ebbe a históriába az ambricourti abbé a grófnének, a grófné lányának és a nevelőnőnek gyóntatójaként lép. Az Isten és a Sátán közötti legfőbb csatater a grófné lelke, aki elhunyt kislelke emlékéből emel magának bálványt, férje, a gróf hűtlenkedik, lánya pedig nem szereti. A regény legfeszítettebb, legkatartikusabb percei a grófnő halála előtti este, mely Isten és a grófnő lelki megbékéléseért folyik. Ebben az ambricourti plébános mint közvetítő, mint médium vesz részt. A grófnő fagyos, kihunyni látszó hitét a kis plébános lobbantja ismét lángra, a végső nagy találkozás, a halál előtt. A grófnő a kandallóba dobja a medált, elhunyt kislelke fényképével, ezzel megszabadul a bálványtól. Istennel megbékélve, kiengesztelődve hal meg, még aznap este. A regény szereplőinek csetlő-botló lelkipásztora nem szavakkal, inkább kisugárzásával, lényével készlet megtisztulásra. Olyan naiv, tiszta együttérzéssel, mint egy kis Vianney Szent János, vagy Dosztojevszkij Aljosája. A fiatal ambricourti plébános rövid élete egyetlen nagy, teljesen eléggő áldozat a szenvedőkért és engesztelés mások bűneiért. Plébániai ügyködése a sportpálya ügyében, vagy az emberekkel való bánásmódja, vagy esetlen hittanórái jószándékáról és ügyetlenségéről árulkodnak. Nem képes a pénzzel bánni, hisz cselédek leszármazottjaként a pénztelenség szinte „génjeibe” ivódott. Kormányzói, vezetői adottságai sincsenek, hasonló okból. A regény egyéb szereplői keményebb, líriatlanabb, szikárabb, de mélységesen emberi és szerethető regényalakok. Az öngyilkos orvos, a tourcy-i plébános, a motoros fiú, a gróf azonban csak látszólag képviselik az erőt és magabiztosságot, valójában könnyen sebezhetőek. A kis abbé szemében a tourcy-i plébános az erős apa figura. A Falusi plébános naplóját nem lehet, nem szabad „egyszuszra” elolvasni. Felmérhetetlen lelki örvényekbe sodorja magával a regény az olvasót, aki kénytelen időnként szinte mondatonként letenni a könyvet egyes részeknél, hogy elborítsák az apró transzcendentális utalások. Minél többször olvasunk újra egy-egy bekezdést, annál intenzívebben kényszerülünk birkózni a szöveggel, egyre nagyobb filozófiai és metafizikai mélységekbe látunk le. Gyergyai Albert szerint ez a regény nem csupán szépirodalmi alkotás, több, mint regény: jócselekedet. A regény legfontosabb üzenetei az együttérzés és a szeretet. A regénybeli kis plébános fogalmazza meg a regény legfőbb üzenetét, aforizmaszerű mondatban: „Az a pokol, ha már nem szeretünk”. A kis főhős nehezen búcsúzik attól az élettől, amit csak „kívülről” és rövid ideig „ismert”, a szeretettől, melyből oly keveset kapott. Bernanos regényeiben a legdrámaibb, hogy hősei kompromisszumképtelenek. Legnagyobb kérdése: „Képesek vagytok-e megfiatalítani a világot, igen, vág) nem? Az evangélium mindig fiatal, csak ti vagytok

öregék”. Másik nagy regénye, a Sátán árnyékában az igazi nagy beérkezés Bernanos számára. Ebben a regényben fogalmazódik meg legerőteljesebben Bernanos sajátos „ördögtana”, demonológiája. Ha a huszadik századi neokatolikus regényirodalom közvetlen tizenkilencedik századi francia elődeit vizsgáljuk, megdöbbenő, hogy mennyi író foglalkoztatott az „alvilág fejedelmének”, a Sátánnak ábrázolása. Chateaubriand, Vigny, Lamartine, Baudelaire, Verlaine foglalkoztak behatóan a Sátánnal. Rüdiger Safranski a Gonosz, avagy a szabadság drámája c. filozófiai esszéjében végigkíséri az „ördög útját” az emberiség történetén. Azt elemzi, hogy milyen stratégiával és milyen attribútumokkal, milyen alakban jelenik meg korszakonként az „ősellenség”. Nem volt még olyan történelmi korszak, melynek emberét ne foglalkoztatta volna élénken az ördög, vagy a világ gonosz erői. Hésziodosz isteni infernójától kezdve a bibliai bűnbeesésen, Goethe *Faustján* át Schopenhauerig. Számos nagy formátumú alkotó igyekezett megalkotni valamiféle saját demonológiát. De milyen Bernanos sátánja? A Sátán a bűn atyja. Az elkövetett bűn a Mouchette történetében és Bernanos kevésbé ismert regényében, a *Bűntény* (Un erime) című regényben is központi kérdés. Ám még a *Mouchette történetében* és a *Bűntényben* a fizikai bűncselekmény, a gyilkosság mozzanata, Donisson abbé életében és az *Egy falusi plébános naplójában* inkább a lelki bűnök kerülnek előtérbe, noha Bernanosnál minden bűntett erőteljesen spirituális indíttatású. A *Sátán árnyékában* című regény eredeti címe: *Sous le soleil de Sétán*, vagyis a Sétán napja alatt. Ez sokkal kifejezőbb, mint Just Béla fordításának címe. A magyar fordítás eléggé „leárnyékolta” a regényt. A regény fő üzenete ugyanis az, hogy mindannyian a Sétán gyilkos lángokat szóró napja alatt perzselődünk, hisz a Sétánhoz sokkal jobban illik az emésztő tűz, a perzselő napszúrás, mint az enyhet adó szelíd árnyék. Templomok hűvösébe menekülünk a Sétán napja elől, hogy el ne hamvasszon minket a világ fejedelmének gyilkos, pokoli tüze. A Sétán szemfényvesztő fénye és pokoli lángja nem látásunkat segíti, hanem elvakít, s lelkünkbe nem melegséget igyekszik hozni, hanem inkább porrá akar égetni. Dosztojevszkij ördöge diplomata, afféle „nyakkendős” gonosz, Goethe Mefisztójában, Madách Luciferében, Thomas Mann *Doktor Faustus* című regényének ördögében van valamiféle intellektuális tapintat, Bernanos regényeinek démona viszont otromba, szinte kézzelfogható szörnyeteg, egyáltalán nem intellektuális absztrakció. A *Sátán árnyékában* Donisson abbéja meglepően hasonlít az ambricourt-i plébánosra. A pap egyébként egyetlen Bernanos regényből sem hiányzik. (*Egy falusi plébános naplója; Ouine tanár úr; A Sétán árnyékában; Bűntett*) Sőt, mintha ugyanazt a papot transzponálná minden regényébe. Bernanos pap hősei mind kétkezi munkások leszármazottjai, alávetett emberek, innen a bernanosi papok mély alázata, vezetői funkcióra való képtelenségük, és hogy oly esetlenek a felsőbb társadalmi osztályok képviselőivel való kommunikációban. Legtöbbjük parasztfiú, mint Vianney Szent János, a plébánosok védőszentje, aki szintén sokat viaskodott a Sátánnal. A Bernanos regények legfőbb témája a pap magánya a modern világban, aki még az önmagukat kereszténynek vallók közt sem leli helyét. Magánya és tragikuma ezáltal teljesedik ki. Ezzel Bernanos arra irányítja a figyelmet, hogy a huszadik század pénzsóvár „vasárnapi keresztényei” számára a vallás már csak üres tradíció. Ebben tematikailag párhuzamba állítható a *Viperafészek* szerzőjének, Mauriacnak egyik legfőbb üzenetével. Bernanos sátánja üzi, hajszolja a szenteket, mivel bőszíti az emberiség szent maradéka, akiket még nem képes igájába hajtani. Donisson abbé így fogalmazza meg Bernanos demonológiájának alapgondolatát: „Isten úgy dob bennünket a Sétán és önmaga közé, mint utolsó bástyáját. Bármilyen magasra visz bennünket az ima és az isteni szeretet, magunkkal visszük a szörnyű társat, hozzánk van kötözve, irtózatot nevetése kirobban”. Bernanos ördöge, miként a bibliai oroslán, őrzöngve jár-kei a világban, azt lesvén, kit nyeljen el. Ez a démon túl nyers és vad ahhoz, hogy

metafizikai nagyság legyen. Regényeiben negatív irányba billentett dualizmussal találkozunk, a Sátánhoz képest ugyanis az Isten jelenlétét szinte csak sejtésszerűen, kontúrokból érezzük. A bernanosi Sátán számára a nagy és kis bűnösök érdektelen könnyű prédák, igazi kéjjel vadászik viszont a szentekre, minden energiával. Belopózik a sír mélyébe, a szentelt gyertya lángjába, állandóan résen van. Bernanos katolicizmusát érték olyan vádak, hogy túl komor, nagyon negatív. Kevés benne a keresztényi öröm. Szúrós, kellemetlen író, mert állandóan kínos, kellemetlen helyzetbe hoz minket azzal, hogy langyosságunkra, megalkuvásainkra, önelégült látszatkereszténységünkre figyelmeztet. Tükröt tart elénk, és félünk, hogy ebben a tükörben megpillanthatunk egy rég elfeledett arcot, talán a miénket.

VERSEK

Szélkutya

Mert bárhova bújsz, a nyomodba eredne,
és nincs az a zug, hova bújni lehetne
állkapcsa elől harapóskutya-szélnek.

Szétűzte a szél akiket szeretek,
s hogy visszatereljem az embereket,
sintér leszek én, nekivágok az éjnek!

Szélkígyó

Nincs az a ház, mi tenéked
gondtalan éjt szavatolhat,
minden üreg lehetőség,
kulcslyukon is behatolhat.

Hallod a neszt a szobádban,
szisszen az éjszaka réme,
reccsen a fényteli padló,
porcica hull a fejére.

Megközelíti az ágyad,

hónod alá betelepszik,
nem pihen ő, sose bágyad,
rád tekeredni igyekszik.

Szélegér

Körbecikázza a házat,
fut, kiszorítani téged,
semmi se szab neki gátat,
nincs az az enyv, az a méreg.

Hallod egész nap a hangját,
cincog a banda napestig,
rágja családja a kamrát,
elszaporodni igyekszik.

Rád szalad éjjel a drága,
fogsora őrlí az ágyad,
ugrani kész pizsamádba,
nem pihen ő, sose bágyad.

Vér

Indul a vér, egyenest a szivemből,
s nincs az a géz, amin át ne hatolna.
Nézd : fut a vér, szanaszerte szivárogo.
Dől, fut az ágyra, befesti a plédem,
ágnak a lábai vércsiga-lépcsők.
Átszalad éjjel a metlachi-padlón.
Nézd: menekül ki belőlem a vérem,
Elviszi rólam a hírt a világba.

Éjjeli bánat

Súlyos poharát kiüríti szelíden,
testét belemártja az éteri csöndbe,
fáradt tükörcarca borítva korommal.
Szűk pórusain belekúszik az éjjel,
csontig hatoló szurok, éjjeli bánat.

Nárciszi arcom

Most hadd legyek újra erős, menetelnék a sereggel!
Rét harmata kozmetikázzon, s üde májusi reggel!
Szellője tavasznak az arc repedését retusálja,
tört tükre a tónak az arcom, a fényest ne kuszálja!
Hol vagy, felelőtlen, opál szemeimnek ragyogása?
Hol vagy, zabolátlan, erős fogaimnak harapása?
Térj vissza te hűtlen erőm, sima bőröm ma jelenj meg!
Dús síma hajam, koronája emelt, büszke fejemnek!
Jöjj vissza, te rég feledésbe merült nárciszi arcom!

Jégeső

Szórja a gyöngyeit éjjel az angyal,
jéghideg isteni gyöngysora bomlik,
szórja haraggal!

Pattog a gyöngy a tetőre kopogva,
s szánja az angyal az éteri gyöngysort,
szánja zokogva!

Jairus kislányához

Jöjj, gyere vissza a létbe,
jöjj, apunak szeme fénye,
tálita kum, pici pillád nyisd ki szivem!

Éjjeli csend tini lánya,
jöjj, gyere vissza a mába,
tálita kum, kicsi bárány, fogd a kezem!

Vidd el

Vidd el a kedvemet innen,
messze lobogjon a vágyam,
győzzön a semmi, a nincsen,
fogd le szemem puha-lágyan.

Búcsú

Írd a nevem be a gyöngé patakba,
messze vigyék el a csacska habok.
Szórd be a múltam az éjjeli vízbe!

Fusson az éjszaka fürge patakja,
zúgjon a méla folyóba sietve,
s bővizű tengere várja folyóját!

Éjjeli Krisztus

Vésd a szívembe az arcod,
jöjj, Te legyél ikonom!
Néma kereszt, a kudarcod
Fénye ragyog, mikoron
űrbe feszülsz, jeges éjbe!

Éjszaka van, fura lázat
olt ma belém ez a kép,
hint ma reám az alázat.
Ostoros éj, ami tép.
Jöjj, Te vezess ki a Fénybe!

Leviatán

Rút krokodilt alakodból,
mit faragott a felejtés,
űztek el ősi lakodból,
s elfeledett a teremtés.

Szúrta fejed szigonyos kés,
tépte a hátad a penge,
vérhabos, ősi derengés
jöjj, gyere, kússz a szívembe!

Senki se tudja

Hol van, amit ma kimondtam?
Őrzik-e mondd, valahol majd?
Hol van a mennyei hangtár,
gondolatom sincs.

Fel van-e véve az élet
mennyei szép videóra?

Visszatekerjük a percet,
hogy megöleltél?

Fogjuk-e nézni derűsen
egykor az isteni vásznon
azt ami fáj, s ami szép volt?
Senki se tudja.

Még koppan a léptem...

...még koppan a léptem a hajnali utcán,
még csörren a flaszter a talpam alatt,
és símogatón, szelíden mosolyogsz rám
rám lelve az utcai lámpa alatt...
...ám holnap az éj hova visz, fene tudja,
tán holnap az arcom a szélbe simúl,
nem sejti a szív, hova fordul az útja,
s egy csillag az ékszeres éjbe' kigyúl...

Versek az interneten

Mert monitorra kerülnek a kéziratok, levelek, s nézd,
laptopok őrzik az álmod, a netre kerülnek a versek.
Van hely a gépen, a tárhelye rettenetes nagy, ezért hát
klikkel a nyájas utókor, ugornak elő huzalokból
sorra a rossz, meg a jó irodalmi produktumok immár!

Lendület és futurizmus!

Völgybe cibálni fatörzset,
túzni ekével a földet,
tétovaság ma kerüljön,
hús nyugalom meneküljön!

Lelkesedés, ami kéne,
indulatok konok éhe,
éjjeli láz, dinamizmus,
lendület és futurizmus!

Mosnak lábat az angyalok?

Vannak-e angyalok itten a Földön?
Élnek-e oly lebegők, kik a talpuk
itt feledik mivelünk, de az arcuk
Fénybe lobog, napos ékszeres égbe?
Áznak-e éteri lábak a vízben?
Fürge patakban a habpuha talpak?
Pezsdül a víz, kavarog körülöttük?

Röpteti és kikacagja

Játszani hív ma az Isten,
Ő aki van, s aki nincsen.
Égig emel, s letarolhat,
angyalain lovagokat.
Mint gumilabda a kézben,
eszköze vagy felerészben.
Kis gyereket örök atyja
röpteti és kikacagja.

Egy fénykép hátlapjára

Nálam a múltat is éli jelen,
s tegnapi ködszerű kép
sóhaja kuncsorog itt ma velem,
bánata még ma is ép.

Por lepi lassan a régi fotót,
és csak a múlt, mi maradt,
s pórusaimba bekúszik a múlt,
viszlek a bőröm alatt.

Depresszió

Bármikor elmenekülhetek innen?
Nincs ez a ház soha zárva, de folyton
magnetizál a szobám, s fene érti
hogyan keveredtem az ágyra, mi nem hagy
elmenekülni, se csendbe nyugodni.
Hogy lehet az, hogy a testem erőtlen,
képtelen elszabadulni az ágytól,
s gúzsba kötő konok árnyat elűzve
szembeszegülni az éjjeli rémmel,
s tépve a zárat a szélbe szaladni?

Heródes levele Saloméhoz

Hús karperecek mutatós pici kézen,
nyakszirteden illata drága kenetnek,
így láttalak én meg a fűszeres éjben.
Kígyó-szerű tested az éjbe tekergett.

Hű engedelem, vagy a tűz, ami késztet,
forró, buja táncra emelte a sarkad,
elszállt az az éj, s kutatom a miértet,
gyilkolt az a tánc, csupa vér a te talpad!

Mai vogul medvetánc

Imbolyog árnyuk a szörnyetegeknek
kinn a havasban, a jurta előtt,
s lángba sodor ma a tánc teveled,
szűnjön a bánat!

Vérzik a talpa, a szíve a tánctól,
vérzik a fogsora, vérzik a mancsa,
s vérbe igazva, igézve imádom
véres arámat!

Ősi vogul suta mozdulatokkal
moccan a táncom a múltba veled,
így vagyok én mai áldozatod,
medve-menyasszony!

Ősi Szibéria, idd be a vért,
borzalomittasan adj neki tért,
s Russzia mancsa ma tőled egészen
el ne ragadjon!

Roncstelep és temető

Roncstelep és temető falu szélén.
Csendes az éjszaka itt is, amott is.
Roncstelepünk csupa vas, csupa rozsdá.

Rézhuzalok, kusza drótok az éjben,
rég csapágy, lestrapált gumiabroncs.

Rémes az összbenyomás. Kutya őrzi.

Mint ahogy itt eme roncsok az éjben,
úgy pihenünk mi a hantok alatt.
Gyászos a csend. Hol a régi morajlás?

Hol van a mozdulat, és aki mozgat,
és aki fő oka mozdulatoknak?
Hol van e csendben a létrehozó?

Egy jámbor henyélő balladája

Tinédzserek, csitri lányok,
diszkóban töltve éjre éjt,
gyorskezü késes vagányok,
extáziban keresve kéjt,
s bőszen ingatlanügynökök, és
befektetők, részvényesek,
Volvótok célt ér mint a kés,
Vad törtető, menedzserek!

S ti is, vad fickók, melósok,
túlórázó bivaly gürök,
„hol család van, ott meló sok”,
így kesergő szilaj prolik,
mert lágy nyugágyban írom ezt,
esdve szól nektek énekem,
kerülve mozgást, fürge neszt,
bocsássatok meg mind nekem!

Lengve nyugágyban, gondtalan,
alattam fű, lomb fölöttem,
s szívemben illó gond ha van,
oldja lágy zephyr köröttem.
Testámentomként nektek ezt
hagyom, esengő énekem,
kerültem nyüzsgést, fürge neszt.
Bocsássatok meg mind nekem!

AJÁNLÁS

Herceg! nyugalom, léhaságom
bocsássa meg szelíd kegyed,
s emlékezz a másvilágon
hogy nem ártottam senkinek!

Don Quijote

Tarka szerelme talajtalan álom,
s lelkesedése veszélyes, elámít,
s nem veszi észre szerelme hibáit,
mégis az ő szive lett ideálom.

Kézis lányok

Láz, eufória, vágy vént fiatal idehív,
robban a labda, feszültség, moraj, izzik a csarnok!
Bősz amazonok a pályán, a magasban a szív,
álmom a zöldmezes, horzsolt könyökű szöszö bajnok!

Gráciák

Pihekönnyű daluk árad,
rokokó-báj, szerelem.
Zene sincsen, susogás csak,
puha táncuk figyelem.

Puskás Ferencnek

Mondd meg, mi hiányzik a mostaniakból,
és kell-e, hogy én, mai nap bajain
Gyirmót-Fradi meccsre sietve merengjek
túnt, régi csaták tuti bajnokain?

Mondd, kell, hogy a mérce Te légy – ide jutva?
– „Hat-három az angolok ellen a fix!” –
Mondd, mért, hogy a máltai gyepre kifutva
már jó a szolid vereség, vagy az iksz?

Az olajfák hegyén

Csókot lehelő spion itt is nyüzsög sok,
s tán elcipel engemet is valaki.
Társak? – Aluszik valahány.

Nyálkás, tapadós, kusza, nyugtalan ág-bog,
álmotlan éjszaka, krisztusi éj,
s bennem gecsemáni magány.

Csokonai posztumusz epilógja

Kicsi Lillám, tejes orcád,
gyerek állad, pici szád!
Odafordul ma tehozzád
aki sírhantig imád!

De közéig már a csalárd vég,
s aki téged megidéz,
alti téged ma imád még,
elenyézik a Vitéz.

Továtűnik mint a villám,
rokokó báj, szerelem,
s az utókor – kicsi Lillám,
veled említi nevem!

Görgey

Dőlnek a zászlai büszke nyaramnak,
gyenge hadam temető, szomorú.
Hol van a régi hadam? Hajam őszül.
Ősz közeleg, gyönyörű, beteges.
Hadseregem belesimul a szélbe.

Nem várom a szélben a virradatot már,
némán poharam kiürítem az éjben.
Szép éj! Gyere, tárd ki karod ölelésre,
engedj kebeledre, csitítsd el a szívem,
el ne szakasszon öledből a hajnal.

Végül belemártom az arcom az éjbe,
és félrevonom magamat. Ma pihenhet
bősz lárma, melyet, lehet, elcsitítok.
Mert nem veti már ki a testem a csendet,
szűk pórusaimba bebújt a titok.

Éjjeli rém

Mécseseink ha kioltja
szárnysuhogása az éjben,
vad nevetése kirobban,

kénszaga táncol a szélben.

Lánghaja fény teli kígyó,
perzsel a lángja dühének,
éjbe vivő dala hallszik
kárhozatos örömének.

Éjjeli forradalom

Hát küldje az éjjeli forradalom most
mérges viharát haragos pörölyének!
Kormos lobogónk a magasba emeld fel!
Virgácsa a szélnek a húsba bemarkon,
bősz ostora éjnek a csontig alázzon!
Hajnalra alázd patyolatra a szívünk!

Sarutlan Szent János éjszakája

Némán, hogy a ház ne riadjon előled,
kínlódva, szerelmesen ontva a vért,
lassan: titok-éjszaka csendje fölötted,
sebzőn ama nyílhegy a szívedig ért.
Hogy lásd ama végtelen éteri Lángot,
hogy lásd ama végtelen éteri Fényt.

Ébredés

Vitrines éj és jégcsapos ág.
Semmi se mozdul, ám a bakancs
megtöri csendjét, és a vidék
ébredzik már, feltöretik.
Roppan a tükrös jégtakaró.

Ötödik bé

Hol van a szeptember, s az a régi
iskolaudvar, tanterem és hús
két emelet?

Hol van az áldott drága gyerekzaj,

hol suta osztályfőnöki múltam
ködbe veszett?

Nincs olyan álmom, min tovatűnő
gyermeki arcok mítoszi bája
nem ragyog át!

Éjszaka úszom lágyan a szélben
hószinü felhőn, és ama osztály
leng velem át!

nemecsek

Láz, te segíts ma a grundra kijutni,
fusson a vér ma a szőke fejembe!
így, pizsamában a grundra kifutni,
hadd csavarodjak a szőke szelekre,
űzze a szívem a százkezű szélvész!

Budapesti helyzetdal

Éjjel, a szürkeszemű Budapesten
sört iszogatva bután, puha-resten
s fúrva fejem a kocsmai füstbe
mártom a szívem bánat-ezüstbe.

Nem lehetetlen

Nem lehetetlen az éjbe merülni.
Éjszaka úszni a lomha sötétben.
Légiesedni, vegyülni a nincsbe,
és feketülni a fénytelen éjhez.
Nem lehetetlen a csendbe kerülni.
Csendes ölébe az elfeledésnek.

Filctolla rubinpirosat visz a Nyárba

Filctolla rubinpirosat visz a Nyárba,
mert érik a meggy, csupa vér ma az ingem,
és kábeleket, gyökeret huzigálva

lány hantok alatt tekerészet az Isten.

Készült 300 példányban

**Ez a
265
példány**

**ISBN 978 963 06 2504-3
ISSN 0866-4420**

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

**2007 Vasas-Köz kft nyomda
Felelős vezető Badó Géza**

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság
